

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение средняя
общеобразовательная школа с. Мичурино
Ардонского района РСО-Алания

Рассмотрено на заседании МО

Руководитель Вазиева Л.В.

Протокол 1

«31» 05 2022г.

Согласовано: зам. дир. по УВР
Беленко Н.М.

«31» 05 2022г.

Утверждаю: Директор

Гаглоева Б. И.

Приказ №

«1» 05 2022г.

Кусæн программæ ирон æвзагæй 9-æм къласæн

Программæ сарæзта
ирон æвзаг æмæ литературæйы ахуыргæнæг
Туаты Регинæ.

2022-2023 ахуыры аз.

Ахуырадон программæ ирон (мадæлон) æвзагæй 9 –æм къласæн

«Ирон æвзаг» 9 кълас. Автор: Пухаты Л.Р.. Дзæуджыхъæу: Сем, 2014

Афæдзы дæргъы 51 сахаты

Предметы актуалондзинад

Æвзаг у адæмы уд сæмæ зонд: цалынмæ сæвзаг цæра, уæдмæ цæрынц адæм дæр, рæзы сæмæ фидар кæны сæ национ культурæ, сæ национ хиæмбарынад.

Ирон æвзаг у нæ республикæйы паддзахадон æвзæгтæй иу, ирон адæмы мадæлон æвзаг. Куыд уырыссаг, афтæ ирон æвзаг дæр у **филологон циклы** иу хай æмæ рæзын кæны скъоладзауы коммуникативон культурæ, æххуыс ын кæны йæ ныхасы рæзтæн, уæрæх ын кæны йæ дунембарынад, хъомыл æй кæны нæ адæмы хуыздæр традицитæ æмæ æгъдæуттыл. Ирон сæвзаг ахуыр кæнын, уымсæй, куыд сæмбæлы, афтæ пайда кæнын у стыр ахъаз фæсивæды патриотизмыл хъомыл кæнын, фидæны сæхсæнад аразджытæ цæттæ кæнын хъуыддаджы. Мадæлон сæвзаг зонын у нæ культурæйы ахсджиагдæр фæрсæзтæй иу.

Ирон æвзаг ахуыр кæныны нысантæ:

- ахуырдаутæн æвзаджы тыххæй иумæйаг зонындзинæдтæ раттын; бацамонын, алы адæмæн дæр йæ æвзаг йæ национ хæзна кæй у, хъахъхъæнын æй кæй хъæуы;

-ахуырдауты дзырдæтæ æмæ грамматикон зонындзинæдтæ фæхъæздыгдæр кæныныл бакусын;

-дзургæ æмæ фысгæ ныхасы рæзтыл бакусын, скъоладзауты коммуникативон арахстдзинæдтæ æмæ зонындзинæдтæ фæуæрæхдæр кæнын;

-литературон æвзаджы нормæтимæ базонгæ кæнын, ныхасы уавæртæм гæсгæ сæ раст пайда кæныныл ахуыр кæнын.

Ирон æвзаджы 9 къласы ахуырадон программæ арæст у:

- Уæрæсейы Федерацийы закон «Ахуырады тыххæй»;

- Ног ахуырадон стандарттæ;

- Цæгат Ирыстон-Аланийы модернизацийы комплексон проект;

- Ирон национ ахуырады концепци ;

- Приоритетон национ проект «Нæ ног скъола»;

- Республикон программæ «Ирон æвзаг æмæ литературæ 1-11 къластæн»; йæ автортæ: **Тахъазты Харум, Дзампарты Ларисæ, Дзодзыккаты Зæидæ, Цопанты Ритæ**. Программæ сфидар кодта Республикæ Цæгат Ирыстони – Аланийы Иумсæйаг сæмæ профессионалон ахуырады министрæд.

Программæмæ гæсгæ мадæлон æвзаг ахуыр кæныны фæстиуджытæ сты ахæмтæ:

Удгоймагон (личностные) фæстиуджытæ:

1) скъоладзау хъуамæ бамбара, ирон æвзаг ирон адæмы национ-культурон хæзна кæй у, уый; мадæлон æвзаджы ахадзындзинад стыр кæй у адæймаджы интеллектуалон æмæ сфæлдыстадон гæнæнтæ райрæзынæн, удварн хъæздыгдæр кæнынæн;

2) бамбарын ирон æвзаджы эстетикон нысаниуæг; рæзын кæнын мадæлон æвзагæн аргъ кæнын, хи æвзагæй сæрыстыр уæвыны æнкъарæнтæ; ирон æвзаг ирон адæмы стыр дæр хæзнатæй иу кæй у, уый бамбарын; æвзаджы сыгъдæгдзинад æмæ культурæмæ бæрнон цæстæй кæсын фæцалх уæвын;

3) ныхас кæнгæйæ, ирон æвзаджы дзырдуат æмæ грамматикон мадзæлттæй раст пайда кæнын; хи ныхасмæ хъус дарын.

Метапредметон фæстиуджытæ сты:

- ныхасы хуызтæй пайда кæнынмæ арæхсын: хорз æмбарын дзургæ æмæ фысгæ ныхасы мидис (ныхасы сæр, тексты темæ, сæйраг хъуыды; сæйраг æмæ уæлæмхасæн информаци);
- стилистикон æгъдауæй æмæ сæ жанртæм гæсгæ алыхуызон чи у, ахæм тексттæ кæсын зонын (æвзаргæ каст, æмбаргæ каст æмæ æнд.);
- бакаст æрмæгæй (Интернетæй, дзыллон информацион фæрæзтæй, ахуырадон компакт-дисктæй) хъæугæ информаци равзарын зонын, алыхуызон дзырдуæттæй пайда кæнынмæ арæхсын;
- арæхсын темæмæ гæсгæ æрмæг сæмбырд кæнынмæ, раст фæткыл æй равæрынмæ; хибарæй хъæугæ информаци ссарынмæ;
- алыхуызон текстты мидис кæрæдзиуыл барын, сæ стилистикон æмæ æвзаджы хицæндзинадтæ иртасын;
- текст хи ныхæстæй радзурынмæ, текстæн пълан бацæттæ кæнынмæ, конспект ныффыссынмæ, аннотаци бацæттæ кæнынмæ;
- ныхасы уавæрмæ гæсгæ аразын, сæ функционалон хуызтæ, стилистикон ахуырст æмæ жанртæм гæсгæ алыхуызон чи сты, ахæм тексттæ;
- тексты арæзтмæ хъус даргæйæ, хи хъуыдытæ фысгæ æмæ дзургæ ныхасы хуызы æргом кæнынмæ;
- монологон ныхас (таурæгъ, æрфыст, тæрхон) аразынмæ; диалогон ныхасæй пайда кæнынмæ;
- хи ныхас аразын литературон æвзаджы орфоэпион, лексикон, грамматикон, стилистикон нормæтæм гæсгæ; фысгæ ныхасы пайда кæнын орфографион æмæ пунктуацион æгъдауæттæй (нормæтæй);
- дзургæйæ ныхасы этикетон нормæтæм хъус дарын;
- ахуырты рæстæг хи ныхасы хъæд æмæ мидисмæ хъус дарын зонын, хи ныхасы рæдыдтытæ раст кæнынмæ арæхсын; хи арæзт тексттæ редакци кæнын зонын;
- ахуырты (урокты) рæстæг æмгæртты 'хсæн раныхас кæнынмæ арæхсын; арæхсын чысыл доклад кæнæ рефераты мидис раргом кæнынмæ; диспутты æмæ быцауты архайын зонын, хи хъуыдыйы растдзинад бафидар кæнынмæ арæхсын.

Предметон фæстиуджытæ сты:

1) æвзаджы сæйраг функцитæ иртасын; ирон æвзаджы паддзахадон нысаниуæг цæй мидæг ис, æвзаг æмæ адæмы культурæйы бастдзинад цы нысан кæны, мадæлон æвзаджы ахадындынад адæймаджы царды;

2) ирон æвзаджы наукон бындуртæ; ирон æвзагзонынады хæйттæ æмæ иуæгтæ, сæ бастдзинад;

3) лингвистикæйы бындурон æмбарынæдтæ: лингвистикæ æмæ йæ сæйраг хæйттæ; æвзаг æмæ ныхас, дзургæ æмæ фысгæ ныхас; монолог, диалог æмæ сæ хуызтæ; ныхасы уавæр; хуымæтæг ныхасы, наукон, публицистикон, официалон-хъуыддаджы стильтæ; аив литературæйы æвзаг, ныхасы функционалон хуызтæ (таурæгъон, æрфыстон, тæрхон), текст, текстты хуызтæ; æвзаджы сæйраг иуæгтæ, се 'ууæлтæ æмæ хицæндзинадтæ, ныхасы мидæг сæ пайда кæнын;

4) ирон æвзаджы лексикæ æмæ фразеологийы нормæтæ зонын, ирон литературон æвзаджы нормæтæ (орфоэпион, лексикон, грамматикон, орфографион, пунктуацион) зонын, ныхасы этикетон нормæтæ зонын, раст сæ пайда кæнын;

5) æвзаджы сæйраг иуæгтæ æмæ грамматикон категоритæ зонын, иртасын сæ, ныхасы уавæртæм гæсгæ сæ раст пайда кæнын;

б) дзырды алыхуызон æвзæрстытæ (фонетикон, морфемикон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологион) зонин, дзырdbаст æмæ хъуыдыйады синтаксисон æвзæрст, тексттæ иумæйаг æвзæрст кæнынмæ арæхсын;

7) лексикон æмæ грамматикон синонимтæ иртасын, хи ныхасы мидæг сæ пайда кæнын зонин;

8) мадæлон æвзаджы эстетикон функцитæ иртасын, аивадон литературон уацмысы текст æвзаргæйæ, ныхасы эстетикон ахуырст иртасын зонин.

Скъоладзауты арæхстдзинæдтæ (компетенцитæ):

Коммуникативон компетенци (арæхстдзинад) амонь, цæмæй скъоладзаутæ арæхсой ныхасы хуызтæй (дзургæ, фысгæ, хъусгæ) пайда кæнынмæ, ныхасы уавæртæм гæсгæ арæхсой сæ ныхас аразынмæ.

Æвзагон æмæ лингвистикон арæхстдзинад (компетенци) – зонин мадæлон æвзаджы наукон бындуртæ, ирон литературон æвзаджы нормæтæ; бакусын дзырдуат хъæздыг кæныныл, райсын грамматикон зониндзинæдтæ; æвзаджы иуæгтæн анализ кæнынмæ арæхсын, æвзаджы дзырдуаттæй пайда кæнын зонин.

Культурæамонынады (культуроведческая) компетенци – ирон æвзаг ирон адæмы культурæимæ зонгæ кæныны фæрæз кæй у, уый æнкъарын; æвзаджы бастдзинад истори æмæ адæмы культурæимæ зонин, ирон ныхасмы этикетон нормæтæ зонин, пайда кæнынмæ сæ арæхсын

9 кълæсы ахуырадон программæйы курс аразгæйæ, хъусдард цæуы алыхуызон арæхстдзинæдтæ 5-9 кълæсты ахуырадон программæмæ.

9 кълæсæн фæлхатгонд цæуынц хицæн грамматикон категоритæ: фонетикæ, лексикæ, дзырдарæзт, морфологи, Чинг кæй нæй, уый тыххæй пайдагонд цæуы ныхасы – тематикон урочытæй. Тексттæ бындурон фæлхатгонд цæуы грамматикон æрмæг, стæй цæуы тексттæ концептуалон анализ. Текст ма æххæст кæны хъомыладон хæстæ дæр. Иумæйаг методикæйы скъоладзауты ныхасы рæзтыл куыст фæрæвдздæр кæнынаен амоньнц текстимæ баст фæлтæрæнтæй пайда кæнын.

9 кълæсы ирон æвзаджы программæйы мидис.

Вазыгджын хъуыдыйады грамматикон хицæндзинæдтæ хуымæтæг хъуыдыйадæй. Вазыгджын хъуыдыйады классификацийы хуызтæ æмæ сæ принциптæ. Бастдзинады фæрæзтæ вазыгджын хъуыдыйады. Синтаксисон ахастытæ вазыгджын хъуыдыйады хæйтты æхсæн. Вазыгджын хъуыдыйад иртасыны фарст ирон æвзагзонынады. БВХь структурон-семантикон хицæндзинæдтæ. Бастдзинады фæрæзтæ бабæтгæвазыгджын хъуыдыйады. БВХь иугæнæг ахастытимæ; бæттæгтæ; структурон хицæндзинæдтæ. БВХь ныхмæвæрды ахастытимæ; бастдзинады фæрæзтæ, структурон хицæндзинæдтæ. БВХь дихон ахастытимæ; бастдзинады фæрæзтæ; структурон хицæндзинæдтæ. БВХь-тæ градацион æмæ æрбаиугæнæн ахастытимæ; бастдзинады фæрæзтæ. ДВХь иртасыны фарст ирон синтаксисы. ДВХь грамматикон хицæндзинæдтæ. Бастдзинады фæрæзтæ ДВХь-ы. ДВХь уæлæмхæст хæйтты дзырдон æмæ хъуыдыйадон бастдзинадимæ. ДВХь-ы структурон-семантикон классификаци. Æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады фарст иумæйаг æмæ ирон æвзагзонынады. ÆВХь æхгæд æмæ гом структурæимæ; бастдзинады фæрæзтæ. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйад. Вазыгджын синтаксисон конструкцитæ. Период. Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн. Дзырдты рæнхъæвæрд хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты. Пунктуацæ. Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады. Комкоммæ ныхас. Фæрссаг ныхас. Диалог. Цитатæ. Абзац.

Сæйраг домæнтæ 9- æм кълæсы ахуыргæнинагты зониндзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæм.
Ахуыргæнинаг курс сахуыр кæныны фæстæ хъуамæ зона:

- хуымæтæг хъуыдыйады дих загъды нысанмæ, эмоционалон ахуырстмæ, арæзтмæ гæсгæ;
- иувæрсыг хъуыдыйæдты струкутрон-семантикон хицæндзинаæдтæ;
- æнаæххæст хъуыдыйæдты структурон-семантикон миниуджытæ;
- хъуыдыйады уæнгтæ иртасыны уавæртæ;
- хуымæтæг хъуыдыйады æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдæуттæ;
- вазыгджын хъуыдыйады æмбарынады мидис;
- вазыгджын хъуыдыйæдтæ дих кæныны принциптæ;
- бастдинады фæрæзтæ вазыгджын хъуыдыйады;
- синтаксисон ахастытæ вазыгджын хъуыдыйады;
- вазыгджын хъуыдыйæдты структурон-семантикон хуызтæ; вазыгджын хъуыдыйады æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдæуттæ;

хъуамæ арæхса:

- иувæрсыг хъуыдыйады равзарынмæ;
- æнаæххæст хъуыдыйад равзарынмæ;
- вазыгджын хъуыдыйады хуыз сбæрæг кæнынмæ;
- вазыгджын хъуыдыйадæн синтаксисон анализ скæнынмæ;
- хуымæтæг вазыгджынгонд æмæ вазыгджын хъуыдыйæдты æрхæцæн нысæнттæ раст сæвæрынмæ;
- алыхуызон дзырдæтгæй раст пайда кæнынмæ;
- бæлвырд темæйыл доклад кæнæ хъусынгæнинаг цæттæ кæнынмæ;
- теоретикон фæрстытыл дзургæйæ, хи хъуыдытæ зæгъынмæ;
- дисциплинаейы бæлвырд темæйæн реферат скæнынмæ, зонадон литературæйæ пайда кæнынмæ.

Ахуыры рæстæджы пайдагонд цæудзысты репродуктивон и продуктивон ахуыры методтæ:

- информацион технологи;
- цæстуынгæ æрмæг,
- ИКТ,
- уацмыстæм иллюстраци,
- амонæн литература.

Æрмæг куыд æмбæрстгонд æрцыд, уый сбæрæг гæнæны хуызтæ:

тест саразын; фысгæ, дзургæ дзуæппытæ; нывæцæн, изложени.

Контролы формæтæ

- индивидуалон
- къордæй
- фронталон

Контролы хуызтæ

- развæлгъау
- æрвылбон
- тематикон
- контролон

Урочыты хуызтæ:

- урок-ног æрмæг амынд
- урок-практикон куыст